

Brande Sygehus historie

GUIDEVERSION

Af Ebbe Glarborg

I slutningen af 1800-tallet var Brande Sogn et stort, tyndtbefolket landsogn beliggende længst mod vest i Vejle Amt.

I 1880 boede 1826 personer i hele sognet og der var 130 personer i Brande by.

Nærmeste læge var i Riis ca 30 km mod øst.

I juli 1882 sendte sognerådet i Brande en ansøgning til Vejle Amtsråd, om at hjælpe med at lønne en privat læge med bopæl i Brande by.

Januar 1885 kom første læge til byen.

I august 1884 ansøgte sognerådet amtet om, at et sygehus må blive opført i Brande. Dette blev dog ikke imødekommet af Vejle Amt.

Dr. Arends kommer til byen i 1902.

Arends familie ankom 1. april 1902 til Brande. Turen foregik med diligencen fra Vejle til Brande.

Datteren Ebba Kann fortæller i en erindringsbog:

Rejseselskabet bestod af Mor, frøken, privatlærerinden og 7 børn. Der boede kun 300 i byen, så lægens mange børn og tjenestefolk forøgede folketallet betydeligt. Dr. Arends var systemmenneske og meget sparsommelig. Husholdningen havde egen køkkenhave og hønsehold. Lægefruen fik et ugentligt beløb til husholdningen. Produktion i have og hønsehus blev så modregnet i husholdningspengene.

Et konsortium bestående af 8 bønder fra Brandes opland, erhvervede i 1909 et jordareal på 6 tdr. land beliggende mellem Herningvej og Brande å.

Om sommeren tog Dr. Arends på tur som skibslæge. Da han kom hjem medbragte han en sygeplejerske, som han havde mødt på skibet. Hun flyttede ind i huset hos dem.

Dr. Arends og konsortiet byggede i 1911 det private "Brande sygehjem" uden sognets medvirken, for at den hjembragte sygeplejerske kunne have et sted at arbejde. Hun var vistnok hans elskerinde, ifølge datterens bog.

Sygehjemmet virkede i begyndelsen mest som føde- og rekonvalescenthjem og driften blev varetaget af Dr. Arends. Han drev det for egen regning til efteråret 1914, hvor han rejste fra Brande, sygehjemsdriften havde ikke været lønsom.

Hans Christian Hagedorn

Hans Christian Hagedorn blev kommunelæge (praktiserende læge) i 1915. Han fik sygehjemmet åbnet igen, så han kunne have indlagte patienter også. Det havde været lukket siden efteråret 1914. Dr. Hagedorn blev i juni 1915 gift med Maria Stavnstrup, som var den første tandlæge i Brande.

Han var allerede på dette tidspunkt meget engageret i sygdommen diabetes mellitus (sukkersyge).

Af sygehusets belægningsbog fremgår, at der i julen 1915 var 4 patienter indlagt: 3 sukkersygepatienter og en landevejsridder.

Man kendte ikke til insulin på dette tidspunkt, og behandlingen bestod i skrappe kure med vand og kål.

Sammen med provisor (farmaceut) B. Norman Jensen på Brande apotek, opfandt han en metode til at måle blodsukker. At kunne måle et blodsukker var meget vigtigt for at kunne udrede og behandle sukkersyge. Blodsukkermålemetodens princip var standard-metoden i mange årtier frem.

Hagedorn flyttede i november 1919 til København og fik en stor karriere som specialist i stofskiftesygdomme (sukkersyge).

Insulin blev opdaget og renfremstillet af et canadisk forskerteam i 1921, og opskriften på hvordan det skulle fremstilles fik **professor August Krogh** med hjem fra en rejse til Amerika.

Hagedorn kunne sammen med professor August Krogh producere insulin tre måneder efter at de havde fået opskriften med hjem fra Canada. De første danske patienter blev sat i insulin behandling i foråret 1923. Han var i 1924 medstifter af Nordisk insulinlaboratorium (senere fusioneret til Novo-Nordisk). Han blev overlæge på Niels Steensens hospital i Gentofte i 1932, og virkede dér resten af sin karriere.

Hagedorn var en høj mand som havde en stærk personlig udstråling. Han var i Brande-tiden også ansat til at passe de syge rundt i sognet. Han havde ikke lyst til at skrumle rundt i bøndernes hestevogne på de sandede hedeveje. Han var fremskridtets mand og havde en motorcykel at komme omkring med. Da han åbenbart ofte blev antastet af egnens hunde, medbragte han altid en pistol i frakken, så han kunne skræmme dem væk. Desværre fik han fyret et skud af gennem benzintanken, og dette overlevede motorcyklen ikke – den brændte. Lægen kom ikke noget til, og anskaffede sig en bil i stedet.

Erik Himmelstrup

Erik Himmelstrup var overlæge på Brande sygehus fra 1919 til han gik på pension i 1957.

Han huskes stadig af mange lokale som en meget selvbevidst overkirurg. Han foretrak at behandle med en kniv - Han var handlingens mand – ikke så meget til snak.

Sygehuset udvides.

I 1937 blev funktionærboligen bygget. Den indeholdt blandt andet et helt moderne vaskeri med elektrisk vaskemaskine, centrifuge og en rulle. De tomme funktionærlokaler på sygehusets første sal blev herefter brugt til sygestuer.

I 1941 var der i alt indlagt 682 patienter i løbet af året. Sygehuset havde på dette tidspunkt det sidste ny i udstyr: Røntgenapparat, Kulbuelys, Diatermi (varmestråler).

I 1942 bestod sygehusets stab af 1 overlæge 1 reservelæge, 1 oversygeplejerske, 3 sygeplejersker, 6 sygepleje-elever, 1 massøse, 9 husassistenter, 1 chauffør, 1 havemand, 1 nattevagt samt 1 syerske.

Protester mod lukning

Fra 1942 indførte Vejle amt begrænsninger i den frie indlæggelsesret på Brande sygehus, således at det nærmest kun var beboere i Brande sogn som kunne indlægges. Samtidig blev de økonomiske bevillinger til Brande Sygehus beskåret.

Dette medførte, at der i 1946 blev dannet en sygehusforening med det formål at bevare Brande Sygehus. Der blev holdt protestmøder og underskriftsindsamlinger og i 1947 blev der indgået ny driftsoverenskomst med en løbetid på 28 år.

Der blev bygget en udvidelse af sygehuset, så det nu havde ca. 50 sengepladser.

Sidenhen var der jævnligt amtslige planer om nedlæggelse af sygehuset. Der var flere gange store protestmøder og underskriftsindsamlinger. Sagen var også oppe på ministerniveau. Det endte med at medicinaldirektør Esther Ammundsen skar igennem og fik nedlagt Brande sygehus. Den sidste læge Vagn Olsen forlod sygehuset 1. Maj 1963.

Der var i en periode på nogle år efterbehandlingsenge og fødestuer på Brande sygehus.

Som kompensation for tabet af sygehuset, byggede man Amtsplejehjemmet Ørbæklund i sygehus haven. Det stod klar i 1968. Bygningerne fungerer i dag som psykiatrisk bosted og behandlings center.

Brande Sygehus videre skæbne

I 1969 -70 var tyve polske flygtninge indlogeret i de gamle sygehusbygninger.

I 1972 var sygehuset udlejet til Brande Kost- og Realskole, en privatskole drevet af Torben Brix.

Hjælpemiddelcentral i kælderen.

Dagcenter for pensionister.

Ældreboliger.

Fra 1977 Vandrehjem i funktionærboligen. Senere udvidet til at omfatte også den gamle sygehusbygning. Forsøgt nedlagt af Ikast-Brande kommune i 2018.

2019 overtaget af en lokal beboergruppe, som nu driver stedet som vandrehjem, boliger til korttidsudlejning til udlændinge med midlertidigt ophold i Brande, samt mødested for byens borgere og foreninger.